

CZU: 343.12 + 343.137

DOI:<http://doi.org/10.5281/zenodo.5113455>

UNELE CONSIDERENTE PRIVIND APLICAREA INSTITUȚIEI ACORDULUI DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI ÎN RAPORT CU ALTE PROCEDURI SUMARE

Irina PAVEL-GUZUN

Universitatea de Stat din Moldova

Procedurile speciale sunt reglementări care asigură accesul justițiabililor la mijloace și forme procedurale mai simple, având ca scop accelerarea procedurilor pentru asigurarea celerității soluționării cauzelor și eficacității administrării actului de justiție. Acordul de recunoaștere a vinovăției are un rol important în asigurarea simplificării procesului penal la faza de urmărire penală și de judecare a cauzei. Acordul de recunoaștere a vinovăției este o înțelegere (legea o numește tranzacție) între învinuit (sau, după caz, inculpat) și procuror, prin care primul este de acord să recunoască vinovăția, fapt care trebuie să rezulte într-o reducere a pedepsei, dacă este acceptată de către instanța de judecată. Instituția acordului de recunoaștere a vinovăției a apărut în baza instituției pledării, existentă în sistemul *common law*. Pledarea se referă la cazul în care persoana compare în fața instanței de judecată cu diferite ocazii (de exemplu, la înaintarea oficială a învinuirii) și este întrebată dacă pledează vinovată sau nevinovată.

În prezentul articol se face o analiză a dispozițiilor în vigoare referitoare la instituția abordată, titularii, conținutul, negocierea propriu-zisă și la procedurile în fața instanței.

Un accent aparte se pune pe analiza rezultatelor unor studii empirice de teren realizate în rândul judecătorilor, procurorilor și avocaților. Nu în ultimul rând, au fost analizate avantajele, dezavantajele și aplicabilitatea acordului de recunoaștere a vinovăției.

Cuvintele-cheie: *procedură specială, inculpat, apărător, procuror, instanță, tranzacție, acord.*

SOME CONSIDERATIONS CONCERNING THE APPLICATION OF THE INSTITUTION OF THE PLEA AGREEMENT IN RELATION TO OTHER SUMMARY PROCEEDINGS

Special procedures are regulations that ensure that litigants have access to simpler procedural means and forms, with the aim of speeding up procedures to ensure the speedy resolution of cases and the administrative effectiveness of the act of justice. The plea agreement has an important role to play in ensuring the simplification of the criminal process at the stage of criminal prosecution and trial phase. The plea agreement is an agreement (the law calls it a settlement) between the accused, or as the case may be, defendant, and the prosecutor by which the former agrees to plead guilty, which must result in a reduction of the sentence, if accepted by the court. The institution of the plea agreement arose on the basis of the institution of the plea, existing in the common law system. The plea refers to the case where the person appears before the court on various occasions (for example, at the official submission of the accusation) and is asked whether they plead guilty or not guilty.

This article is a material of analysis of the provisions in force regarding the institution concerned, the holders, the content, the actual negotiation and the proceedings before the court. Particular emphasis is placed on the analysis of the results of empirical field studies conducted among judges, prosecutors and lawyers. Last but not least, the advantages, disadvantages and applicability of the plea agreement were analysed.

Keywords: *special procedure, defendant, defence counsel, prosecutor, court, settlement, agreement.*

Introducere

Doctrina juridică și jurisprudența au căutat în permanență să identifice unele soluții privind procedurile de examinare a cauzelor care să satisfacă cel puțin două obiective: pe de o parte, să asigure echitatea procesului, iar, pe de altă parte, operativitatea și costurile. Introducerea în legislația procesual penală a procedurii privind acordul de recunoaștere a vinovăției, potrivit căreia urmărirea penală și judecata se desfășoară cu eludarea regulilor clasice specifice, nu aduce atingere dreptului la un proces echitabil ori prezumției de nevinovăție. Standardele internaționale admit aplicarea unor proceduri sumare cu condiția ca însuși esența dreptului la un proces echitabil să nu fie afectată. Statele determină de sine stătător care proceduri sumare să le accepte în procedurile interne respectând standardele internaționale.

1. Standardele internaționale normative și jurisprudențiale în materia procedurilor sumare

Standardele internaționale acceptă aplicabilitatea procedurilor sumare în sistemele naționale. Articolul 37 din Convenția Națiunilor Unite împotriva Corupției menționează că statul ia măsurile potrivite pentru a

încuraja persoanele care participă sau care au participat la săvârșirea unei infracțiuni prevăzute de Convenție să furnizeze autorităților competente informații utile în scopurile anchetei și cercetării probelor, precum și o asistență factuală și concretă care ar putea contribui la lipsirea autorilor infracțiunii de produsul infracțiunii și la recuperarea acestui produs. Statul trebuie să prevadă, în cazurile corespunzătoare, posibilitatea micșorării pedepsei de care este pasibil un învinuit care cooperează într-un mod substanțial la anchetă sau la urmărirea referitoare la o infracțiune prevăzută de Convenție și posibilitatea acordării de imunitate de urmărire [1].

Prin Recomandarea nr.R (87)18 Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a încurajat statele membre să ia măsuri care vizează simplificarea procedurilor judiciare ordinare prin recurgerea la procese accelerate, care includ hotărâri sumare, înțelegeri extrajudiciare, acorduri de recunoaștere a vinovăției și judecarea cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

Examinarea cauzei penale în procedură simplificată este un instrument care oferă avantajul soluționării cu celeritate a cauzelor penale atunci când inculpatul recunoaște în totalitate săvârșirea faptelor indicate în rechizitoriu și solicită ca judecata să se facă în baza probelor administrate în faza de urmărire penală [2].

În cauza *Scoppola contra Italiei*, Marea Cameră a Curții Europene a afirmat că, atunci când o acuzație penală împotriva inculpatului este stabilită printr-o formă prescurtată de examinare judiciară, aceasta duce, în esență, la renunțarea la o serie de drepturi procedurale. Acest lucru nu poate fi o problemă în sine, deoarece nici litera, nici spiritul articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu împiedică o persoană să renunțe la aceste garanții din propria sa voință. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că renunțarea la anumite drepturi procedurale, pentru a fi considerată eficientă în sensul Convenției, trebuie întotdeauna stabilită în mod neechivoc și însoțită de garanții minime, proporționale cu importanța acesteia. În plus, nu trebuie să contravină vreunui interes public important [3, par.35-136].

În cauza *Natsvlishvili și Togonidze contra Georgiei*, primul reclamat a pretins, în special, că procedura de negociere în vederea obținerii unui acord, în forma prevăzută de legislația internă la momentul faptelor și aplicată în cazul său, a fost abuzivă și neechitabilă. Examinând cauza Curtea în primul rând a reiterat că nu este sarcina sa să verifice dacă cadrul juridic intern aplicabil era, în sine, incompatibil cu standardele Convenției. Mai degrabă, această chestiune trebuie analizată luându-se în considerare circumstanțele specifice ale cauzei penale privind decizia primului reclamant. Curtea a observat în continuare că se poate considera a fi o trăsătură comună a sistemelor europene de justiție penală ca un acuzat să obțină atenuarea acuzațiilor sau reducerea pedepsei sale în schimbul recunoașterii vinovăției sau a pledării poziției de *nolo contendere* înaintea procesului sau pentru cooperare substanțială cu organul de urmărire penală. Curtea a considerat că atunci când rezultatul acordului negociat este faptul că o acuzație penală împotriva inculpatului este stabilită printr-o formă prescurtată de examinare judiciară, aceasta duce, în esență, la renunțarea la o serie de drepturi procedurale. Acest lucru nu poate fi o problemă în sine, deoarece nici litera, nici spiritul articolului 6 nu împiedică o persoană să renunțe la aceste garanții din propria sa voință liberă.

Curtea a observat astfel că, prin încheierea unui acord negociat cu organul de urmărire penală cu privire la pedeapsă și necontestarea acuzațiilor, primul reclamant a renunțat la dreptul său de a-și vedea cauza penală analizată pe fond. Cu toate acestea, prin analogie cu principiile enunțate mai sus privind validitatea unor astfel de derogări, Curtea a considerat că decizia primului reclamant de a accepta acordul ar fi trebuit însoțită de următoarele condiții: (a) acordul ar fi trebuit acceptat de primul reclamant în deplină cunoștință a faptelor cauzei și a consecințelor juridice și într-un mod cu adevărat voluntar; (b) conținutul acordului și corectitudinea modului în care acesta a fost încheiat între părți ar fi trebuit supuse unui control jurisdicțional suficient. În această privință, Curtea a observat, în primul rând, că însuși primul reclamant a solicitat organului de urmărire penală inițierea unui acord. Cu alte cuvinte, inițiativa a emanat de la el personal și, după cum reiese din dosarul cauzei, nu se poate spune că a fost impusă de către parchet; primul reclamant și-a exprimat fără echivoc dorința de a repara prejudiciul cauzat statului. El a avut acces la dosarul cauzei încă de la 1 august 2004. Curtea a observat, de asemenea, că primul reclamant a fost reprezentat de doi avocați calificați aleși de el. Unul dintre ei s-a întâlnit cu primul reclamant de la începutul procesului penal, reprezentându-l în cursul primului interogatoriu din 17 martie 2004. Cei doi avocați s-au asigurat că primul reclamant a beneficiat de asistența în cursul negocierilor cu parchetul, iar unul dintre ei l-a reprezentat, de asemenea, în timpul examinării judiciare a acordului [4, par.90].

În cauza *Adamčo contra Slovaciei* problema pusă în discuție viza o condamnare bazată într-o măsură decisivă pe declarațiile complicei ca urmare a încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, fără o

examinare corespunzătoare a acestuia. Curtea a ajuns la concluzia că, având în vedere importanța probelor lui M. în procesul reclamantului, utilizarea acestora în proces nu a fost însoțită de garanții adecvate pentru asigurarea caracterului echitabil general al procedurilor. Examinând situația de fapt în această cauză Curtea a adus mai multe argumente în favoarea acestei constatări [5, par.56-70].

La fel, în cauza *Aleksandr Zaichenko contra Rusiei* CtEDO a statuat că „o renunțare la un drept garantat de Convenție – în măsura în care este permisă – nu trebuie să fie contrară vreunui interes public important, trebuie să fie stabilită de o anumită manieră neechivocă și trebuie să fie însoțită de un minim de garanții proporționale cu importanța renunțării. Mai mult, înainte de a se reține că un acuzat a renunțat, în mod implicit, prin comportamentul său, la un drept important recunoscut de art.6, trebuie demonstrat că acesta ar fi putut prevedea, în mod rezonabil, care sunt consecințele comportamentului său” [6, par.40].

2. Aspecte doctrinare în materia acordului de recunoaștere a vinovăției

În doctrină sunt indicate cu preponderență trei perioade istorice ale apariției instituției acordului de recunoaștere a vinovăției. Majoritatea savanților afirmă că ea a apărut în SUA în secolul al XIX-lea, plasând dezvoltarea acesteia ca o practică semnificativă fie după războiul civil din SUA (1861- 1865), fie la sfârșitul aceluiași secol. Sondaje și alte cercetări din anii 20-30 ai secolului al XX-lea au documentat, pentru prima dată, dependența enormă a sistemului judiciar american față de acordul de recunoaștere a vinovăției, precum și faptul că acesta a devenit un lucru obișnuit în diferite jurisdicții. În pofida acestei creșteri bruște, instanțele de judecată nu au acceptat imediat această practică. În primul caz de acest fel (*Swang vs. State*, 42 Tenn. (2 Caldwell) 212, 1865), instanța a ordonat o nouă judecată, deoarece, în virtutea prevederilor Constituției statului, învinuitul în toate cazurile are dreptul la un proces public și în termene rezonabile și acest drept nu poate fi neglijat prin folosirea niciunui mijloc înșelătoriu sau prin orice alt mijloc [7, p.58-60].

Până în anul 1965, majoritatea instanțelor judiciare se pronunțau împotriva acestei instituții. Programul supraîncărcat în instanțele judiciare, cuplat cu pragmatismul judiciar, au produs pe parcurs schimbări uimitoare ale atitudinilor în multe instanțe. Pe parcursul anilor 1961-1973 instanțele supreme din majoritatea statelor, inclusiv din California, New York și Michigan, au abrogat deciziile anterioare și s-au pronunțat pentru aprobarea acordului. Acordul de recunoaștere a vinovăției a fost acceptat la începutul anilor 1970 de Judecătoria Supremă a SUA în *Brady vs. United States* și *Santobello vs. State of New York*. În *Brady* instanța, considerând valabilă pledoaria negociată a apelantului, a sugerat aprobarea procesului de negociere a pledoariilor pronunțând: „Noi nu considerăm...că pledoaria vinovat este forțată și nulă în corespundere cu amendamentul 5 atunci când este motivată de dorința puternică a învinuitului de a accepta certitudinea sau probabilitatea unei pedepse mai mici, decât de a înfrunta o varietate de posibilități începând cu achitarea și terminând cu condamnarea și aplicarea unei pedepse mai severe prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită (397 U.S. 742 (1970) [8].

Una dintre teorii, susținută de majoritatea savanților, este că acordul de recunoaștere a vinovăției a avut ca motiv pentru apariție și dezvoltare schimbările care au avut loc în procesul penal pe parcursul sec. al XIX-lea. La sfârșitul sec. al XVIII-lea, procesele cu jurați derulau extrem de rapid, părțile nefiind reprezentate de un jurist. Juraților le era permis să asculte câteva cazuri la rând înainte de a fi eliberați din această funcție și legea despre probe era aproape în întregime dezvoltată. Procesele se desfășurau atât de rapid, încât instanța putea să audieze de la 12 la 20 de cazuri pe zi. După cum menționează J.Langbein, mai târziu procesul cu jurați a devenit inoperabil ca mijloc de dispunere a cazurilor penale [7, p.63].

Factorii ce au determinat dezvoltarea instituției acordului de recunoaștere a vinovăției în procesul penal și influența pe care au exercitat-o asupra dezvoltării procesului însuși au fost prezentați în felul următor de M.Feely: „Procesul penal este reglementat acum de reguli formulate mult mai grijuliu decât în secolul al XIX-lea, acuzatul având o multitudine de garanții. Regulile pentru admiterea probelor au fost rafinate și au devenit mai riguroase, obiectivul fiind îmbunătățirea procesului, asigurarea echității și justeții acestuia. O consecință a acestor schimbări este că ele au plasat o importanță crescândă asupra deciziilor luate înainte de judecată și au ridicat costul procesului. Acesta necesită mai mult timp și a devenit, probabil, mai imprevizibil. În așa fel, ironic, odată cu creșterea cerinței pentru o justiție perfectă, a crescut și dorința de a o evita. Acordul de recunoaștere a vinovăției este o asemenea alternativă” [7, p.63-64].

Diferiți autori indică diferite motive de apariție ce țin atât de structura și de natura procesului penal, cât și de influența unor factori externi. Majoritatea savanților susțin că în apariția acordului schimbările care au avut loc în procesul penal pe parcursul sec. al XIX-lea au servit drept un catalizator puternic. Se mai indică asemenea factori ca discreția pe care o are în mod tradițional procurorul în SUA, volumul mare de lucru și

chiar configurația social-politică din secolul XIX. Cu toate că acordul a apărut în SUA, această instituție și-a făcut loc, mai ales în ultimul timp, și în legislația și practica altor țări. În forma identică sau foarte apropiată acesteia, acordul de recunoaștere a vinovăției există în țările *common law*-ului sau în cele cu tradiții preluate din acesta, adică în țările unde există instituția pledării vinovat. Astfel, deși pare că a fost acceptată mai târziu în SUA, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției este practică în prezent în Filipine, Israel, Canada, Irlanda, Anglia și în alte foste colonii ale SUA. Acordul de recunoaștere a vinovăției a prins rădăcini în multe țări cu sistem legal continental și se aplică, într-o formă sau alta, în Germania, Japonia, Italia, Ungaria, Cehia, Federația Rusă etc. [9, p.61-63].

Dintre avantajele instituției acordului de recunoaștere a vinovăției cel mai important îl constituie avantajul economic, deoarece modelul tradițional al procesului penal este unul complex și supra-proceduralizat, acesta devenind costisitor atât din punctul de vedere al timpului, cât și al banilor. Mai mult, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției nu doar că reduce durata judecării cauzei, dar va simplifica și activitatea din cadrul urmăririi penale [10, p.11].

Avantajul economic favorizează, într-o măsură sau alta, aproape toate părțile unui proces, dar mai ales statul, care are posibilitatea de a economisi resurse bănești și umane esențiale. Avantajele economice prezentate de această instituție sunt susținute atât prin observațiile practicienilor, cât și prin studii și calcule științifice. Pentru Republica Moldova, problema insuficienței mijloacelor financiare este destul de acută.

Un alt avantaj al procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției îl constituie degrevarea instanțelor de judecată prin soluționarea anumitor tipuri de cauze penale în care nu există o dispută reală potrivit procedurii abreviate a acordului. De multe ori, în cazuri cu probe evidente, singura dispută între procuror și apărător este în privința pedepsei, iar în temeiul dispozițiilor legale care reglementează procedura acordului de recunoaștere a vinovăției această pedeapsă poate fi negociată fără a fi administrate de către instanța de judecată în mod inutil probatorii care nu au legătură cu obiectul disputei. Se lasă astfel spațiul și timpul necesar aplecării judecătorilor către celelalte cauze care necesită o atenție distribuită pe mai multe planuri, în ideea sporirii calității actului de justiție [10, p.16].

De asemenea, printre beneficiile oferite de instituția acordului de recunoaștere a vinovăției se numără și evitarea stigmatizării sociale, respectiv minimalizarea cheltuielilor judiciare suportate de inculpat [11, p.2].

Elementul psihologic poate fi văzut ca fiind atât un avantaj, cât și un dezavantaj. Avantajul constă în efectul pozitiv pe care recurgerea la încheierea unui astfel de acord îl produce la nivelul conștiinței inculpatului, acesta, participând la luarea deciziei asupra pedepsei, își păstrează în acest fel demnitatea, dând poate o nouă semnificație respectului față de lege și instituțiile penale. În doctrină s-a expus și opinia conform căreia în astfel de cazuri participarea inculpatului la procesul decizional este mai mult iluzorie, în condițiile în care de cele mai multe ori acesta nu are pregătire de specialitate [9, p.7-8].

Pe de altă parte, având în vedere că procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției trebuie adaptată la multitudinea de situații și conjuncturi, în literatura de specialitate a apărut și o serie de critici.

Corectitudinea și echitatea acestei instituții, ca procedeu de soluționare a cauzelor penale, este una dintre cele mai substanțiale critici aduse justiției negociate. Aceasta privește faptul că acuzatul, fiind ademenit cu avantaje de ordin cantitativ, este practic determinat să renunțe la inițiativa de a-și mai susține și proba nevinovăției; de asemenea, se pune sub semnul întrebării garantarea dreptului la un proces echitabil câtă vreme societatea oferă inculpatului un stimulent în scopul renunțării acestuia la dreptul lui la judecată. De asemenea, negocierile pentru a încheia un acord vor înjosi procurorul și judecătorul, pentru că ei vor trebui să se târguiască cu infractorul care recunoaște vinovăția în schimbul reducerii pedepsei [10, p.20].

Se argumentează că instituția acordului influențează negativ rolul și funcțiile apărătorului și procurorului, cu profunde implicații etice pentru aceștia. În urma unor cercetări s-a stabilit existența unor indici alarmanți că unii apărători automat se orientează la negocierea cazurilor fără a le studia sau a consulta clienții într-o manieră profesională. Majoritatea motivelor care determină procurorul de a negocia – timpul, cheltuielile, dificultatea cazului – sunt irelevante chestiunilor cu privire la vinovăție și la pedeapsa potrivită. Necesitățile de corectare a infractorului și politica legiuitorului reflectată în dreptul penal par a fi sacrificate de necesitățile de acomodare a procurorului și apărătorului [7, p.96].

Una dintre principalele critici aduse acestei instituții o constituie posibilitatea ca un om nevinovat să încheie un acord de recunoaștere a vinovăției prin care să recunoască o faptă pe care nu a comis-o doar pentru că nu dorește să riște să fie trimis în judecată și condamnat la o pedeapsă mult mai mare [9, p.25].

Cu toate acestea, unele experimente psihologice au sugerat că persoanele nevinovate sunt șovăitoare de a pleda vinovat; în plus, a fost argumentat de asemenea că procesele judiciare nu garantează totdeauna sentințe ce corespund realității. Pe de altă parte, există și un dezavantaj emoțional în ceea ce privește victima. Aceasta, fiind exclusă de la procesul de negociere, nu mai beneficiază de așa-numitul „efect curativ”, care constă în consumarea emoțională de răzbunare a victimei, efect asigurat prin participarea la condamnarea inculpatului de către societate [10, p.19].

Este important a stabili condițiile în care o parte poate renunța la un acord de recunoaștere a vinovăției și care ar fi consecințele unei asemenea „rezilieri”. La prima vedere, acordul este asemănător cu un contract. Cu toate acestea, „rezilierea” unui acord are implicații mult mai mari decât rezilierea unui simplu contract. În practică sunt cazuri când apărarea nu dorește să mențină acordul încheiat și atunci se trece la procedura obișnuită [12, p.140].

Este evident că, încheind un acord de recunoaștere a vinovăției, învinuitul de multe ori va oferi procurorului informații prețioase din punctul de vedere al descoperirii complete și sub toate aspectele a infracțiunii. Mai mult ca atât, art.505 alin.(1) pct.1) CPP RM stabilește direct că la inițierea acordului de recunoaștere a vinovăției procurorul trebuie să ia în considerare voința învinuitului de a coopera la efectuarea urmăririi penale sau la acuzarea altor persoane.

Dacă ar fi de analizat coraportul procesual dintre partea apărării și partea acuzării privitor la posibilitatea utilizării acordului de recunoaștere a vinovăției și modul cum acesta va influența pe viitor procesul penal, se poate concluziona că pentru acuzare acordul respectiv oferă posibilitatea finalizării mai rapide a urmăririi penale și remiterea cauzei în instanța de judecată.

Rolul procurorului este de a acumula probe suficiente în aspect calitativ și cantitativ, care determină capacitatea de a convinge judecata de vinovăția inculpatului. Prin urmare, procurorul nu poate să încheie un acord dacă acesta este determinat de lipsa probelor în dosar, fie că probele sunt puține sau inadmisibile și condamnarea în cadrul judecății este îndoielnică [13, p.57-58].

Astfel, învinuitul acceptă să recunoască fapta infracțională comisă, pentru a evita pedeapsa ce o va cere procurorul pentru infracțiunea pe care acesta i-o încredințează. Ca rezultat are loc o creștere a riscurilor de condamnare a persoanelor nevinovate.

În cazurile când poziția acuzării este slabă, procurorii utilizează acordurile de recunoaștere a vinovăției ca modalitate de evitare a achitării persoanelor vinovate. În asemenea situații, sunt condamnate persoanele care ar fi putut fi achitate din lipsa de probe a vinovăției lor.

3. Elemente de drept comparat

Sistemele contemporane de drept aplică mai multe proceduri sumare preluate și de sistemul nostru național.

Acordul de recunoaștere a vinovăției fiind un produs din sistemul american a fost instituit în SUA pe cale jurisprudențială. Încă din cele mai vechi timpuri, sistemul de drept anglo-saxon a acceptat ca un inculpat acuzat de o infracțiune să fie condamnat ca urmare a recunoașterii faptei respective. Astfel, acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi încheiat în majoritatea statelor componente ale SUA cu privire la orice infracțiune, indiferent de pedeapsă. Procedura poate începe imediat ce o persoană a fost pusă sub acuzare, iar dacă inculpatul, inițial, a pledat vinovat, pe parcursul desfășurării procesului poate încheia un acord de recunoaștere a vinovăției. Trebuie menționată particularitatea că acordul cu privire la pedeapsă este supus controlului instanțelor de judecată, iar acordul referitor la fapte se încheie exclusiv în etapa urmăririi penale fără niciun fel de intervenție a instanțelor. Curtea Supremă de Justiție a SUA, în una dintre deciziile sale, a indicat asupra faptului că acordurile sunt predestinate pentru folosirea lor în acele cazuri unde „vinovăția învinuitului se află sub o întrebare destul de serioasă sau unde există dubii esențiale privitor la faptul că acuzarea va putea demonstra vinovăția învinuitului” [14, p.98-103].

Învinuții nu rareori acceptă întocmirea acordului de recunoaștere a vinovăției din teama că dacă vor apela la forma tradițională a procesului de judecată, drept consecință va surveni o pedeapsă mult mai aspră.

Instanța de judecată manifestă o atitudine mai indulgentă față de cei care și-au recunoscut vina, deoarece faptul dat le permite a economisi din timp și mijloace, folosite la cercetările judecătorești. Toate aceste situații creează dificultăți complementare pentru cei care au acceptat totuși forma tradițională a procedurii de judecată.

În ceea ce privește negocierea învinuirii, în Marea Britanie și în Țara Galilor aceasta are loc între procuror și apărătorul inculpatului, scopul fiind obținerea unei declarații de vinovăție din partea infractorului [10, p.75].

Spre deosebire de sistemul de drept din SUA, unde instituția acordului de recunoaștere a vinovăției este aplicabilă chiar și în situația săvârșirii unor infracțiuni de o gravitate sporită, statele UE limitează aplicabilitatea acestei instituții la un număr restrâns de infracțiuni, de o gravitate mai mică.

Propagarea justiției negociate în sistemul european de drept a fost facilitată de Recomandarea Comitetului Miniștrilor (87) 18 din 17 septembrie 1987 privind simplificarea justiției penale, adoptată la cea de-a 410-a reuniune a delegaților miniștrilor [2], care propunea în mod explicit adoptarea procedurii pledoariei de vinovăție în vederea accelerării justiției, evidențindu-se necesitatea simplificării regulilor procesului în cazul în care acuzatul își recunoaște în mod voluntar faptele [15, p.6].

Astfel, Italia este prima dintre țările continental-europene care au introdus la nivel legislativ procedura recunoașterii vinovăției și posibilitatea de a încheia un acord în acest sens.

Potrivit legislației italiene, există două forme procesuale consacrate în privința recunoașterii învinuirii:

– procedura aplicării pedepsei la cererea părților – inculpatul, în baza înscrisurilor existente la dosarul cauzei, fără efectuarea de acte de urmărire penală, renunță la dreptul de a contesta învinuirea și implicit la prezumția de nevinovăție, în schimbul diminuării pedepsei. Această procedură se aplică numai în cazul săvârșirii infracțiunilor pentru care legea italiană prevede pedeapsa cu închisoarea de cel mult 2 ani;

– procedura de judecată simplificată sau „*giudizio abbreviato*” care cunoaște două forme: forma simplificată tipică ce se declanșează la cererea inculpatului în scris sau verbal, această cerere putându-se face până la audierea preliminară a inculpatului, înainte de depunerea concluziilor de către reprezentantul Ministerului Public sau de către apărare; respectiv, forma simplificată atipică, care privește numai înlocuirea altor proceduri de judecată cu una prescurtată, fără alte condiționări. Cele două proceduri se pot declanșa exclusiv la cererea inculpatului, iar ca soluții pentru ambele proceduri pot fi condamnarea sau achitarea [16].

În Franța, din anul 2004 a intrat în vigoare o lege în baza căreia inculpatului care recunoaște comiterea unei infracțiuni ce se pedepsește cu cel mult 5 ani de închisoare procurorul îi poate propune una sau mai multe pedepse, iar în caz de acord, propunerea trebuie să fie omologată de un judecător în ședință publică. Atât inculpatul sau apărătorul său, cât și procurorul pot avea inițiativa demarării acestei proceduri, iar recunoașterea vinovăției cu privire la învinuiri se face oral, printr-o declarație luată inculpatului, ori în scris – în mod excepțional. De asemenea, nu există posibilitatea negocierii efective a pedepsei, inculpatul putând doar achiesa sau nu la propunerea procurorului. În toate cazurile, prezența apărătorului ales sau din oficiu este obligatorie. După audierea inculpatului și a apărătorului acestuia și, după caz, a persoanei vătămate (dacă a fost identificată și este prezentă), judecătorul pronunță sentința în cuprinsul căreia poate decide admiterea sau respingerea acordului încheiat [17, p.77-78].

Curtea Constituțională Federală a Germaniei, cu referință la acest subiect, a arătat (Sentința din 19 martie 2013) că principiul neautoincriminării și al prezumției de nevinovăție sunt consacrate de principiul statului de drept și au rang constituțional. Învinuitul trebuie să poată decide pe proprie răspundere și liber de constrângeri, dacă și în ce măsură dorește să participe la procesul penal. Pornind de la aceasta, înțelegerile comportă riscul ca exigențele constituționale să nu fie respectate pe deplin. Practic, Constituția nu interzice legiuitorului ca în vederea simplificării procedurii să permită înțelegerile. Pentru a îndeplini condițiile în dreptul constituțional, legiuitorul a considerat necesar să stabilească cerințe legale clare pentru instituția înțelegerii, importantă în practică, dar întotdeauna controversată. Prin Legea înțelegerii el nu a introdus un model nou „consensual” de procedură, ci a integrat înțelegerea în sistemul dreptului procesual penal în vigoare. Legea înțelegerii indică expres faptul că îndatorirea instanței de a desfășura din oficiu cercetarea judecătorească a faptelor rămâne neatinsă. Legiuitorul a clarificat astfel că înțelegerea în sine nu poate reprezenta niciodată singurul temei al unei condamnări, acesta rămânând în continuare exclusiv convingerea instanței. Corectitudinea unei mărturisiri făcute în urma înțelegerii trebuie întotdeauna verificată. În măsura în care domeniul practic de aplicare a înțelegerilor este astfel limitat, acest lucru este consecința obligatorie a integrării în sistemul dreptului procesual penal în vigoare. Înțelegerea se aplică și unei deplasări a limitelor sancțiunii în cazurile cu o gravitate ridicată sau redusă. Legea înțelegerii reglementează definitiv admisibilitatea unei înțelegeri în procesul penal. Ea interzice astfel practicile desemnate eufemistic ca „informale” din cadrul unei înțelegeri. Legea limitează înțelegerea la obiectul cauzei pe rol, de aceea așa-numitele „soluții complete” în cursul cărora parchetul promite încetarea altor acțiuni nu sunt premise [18].

Noul Cod de procedură penală român, adoptat prin Legea nr.135/2010, cu modificările aduse de Legea 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr.135/2010, a introdus în Titlul IV, Capitolul I, art.478-488, o

nouă procedură specială, sub denumirea de „Acordul de recunoaștere a vinovăției”. Această procedură specială nu reprezintă o creație a legiuitorului român, fiind o procedură specială cunoscută și în alte legislații.

Din punct de vedere istoric, această instituție este legată de sistemele juridice de tip acuzatorial [19, p.21]. În sistemul procesual adversarial, „fiecare dintre părțile care se confruntă într-un proces penal este deținătoarea propriului adevăr, pe care încearcă să-l impună în urma unei confruntări corecte” [20, p.22]. Mai mult, în sistemul adversarial, „adevărul judiciar, reconstituit în urma administrării probelor în cadrul unui proces penal, poate fi diferit de adevărul obiectiv”, spre deosebire de sistemul continental, unde „adevărul judiciar trebuie să fie identic cu adevărul obiectiv, real”. Negocierea vinovăției este specifică sistemelor de *common law*, sub denumirea de „plea bargaining” – negocierea pledoariei. Aceasta a fost definită ca fiind cea procedură prin care „un acuzat într-un proces penal renunță la dreptul său la judecată, pledând vinovat în schimbul reducerii capetelor de acuzare sau al diminuării sancțiunii incidente” [21, p.482], aceasta neimplicând însă renunțarea la anumite garanții specifice [22, p.113-141].

Prin cererea de judecată în procedura abreviată, inculpatul renunță la readministrarea probatoriului din faza de urmărire penală, precum și la exercitarea pleneră a dreptului de a formula cereri, de a pune concluzii și, de asemenea, de a cere instanței de judecată să delibereze în afara limitelor provizorii stabilite prin actul de sesizare [15, p.18].

Cu toate că aparent, pentru a da eficiență deplină recunoașterii vinovăției, s-ar impune înlăturarea implicită a dreptului la tăcere. Se apreciază că este opțiunea exclusivă a acuzatului de a renunța la acest drept, iar refuzul său de a da o declarație nu afectează în niciun fel posibilitatea de a încheia un acord valid de recunoaștere a vinovăției. Exercițarea dreptului la tăcere și, implicit, renunțarea la această garanție procedurală trebuie să fie expresia unei manifestări de voință libere, neviciate și conștiente a acuzatului.

Dreptul la tăcere și la neautoincriminare are ca principal obiectiv eliminarea abuzului din partea organelor judiciare și protejarea acuzatului de eventualele abuzuri [23].

4. Instituția acordului de recunoaștere a vinovăției în sistemul normativ autohton

Chiar dacă inițial acordul de recunoaștere a vinovăției a fost primit cu reticență, ulterior această instituție a început să capete un rol important în exercitarea justiției. Procedura acordului de recunoaștere a vinovăției a fost prevăzută inițial în proiectul Codului de procedură penală și acceptată de către legislativ la adoptarea variantei finale a Codului. La fel, instituția a fost prevăzută inițial și în Codul penal (art.80).

1. Analizând studiul privind hotărârile judecătorești pe infracțiunile de corupție, adoptate în anii 2013 – 2017 [24], se constată că până în anul 2013 undeva 52% din persoane acceptau și solicitau aplicarea procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției. Acesta fapt a generat necesitatea adoptării de către Curtea Supremă de Justiție a Hotărârii nr.6 din 24.12.2010 privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției. Prin această hotărâre s-au făcut explicații vis-à-vis de apariția în practica judiciară a unor probleme legate de procedura încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției și examinarea cauzelor penale în cazul încheierii unui asemenea acord, având ca scop unificarea practicii în acest sens. Scopul propus de Hotărârea Plenului CSJ este de a contribui la interpretarea și la aplicarea normelor de drept procesual penal, în cadrul acesteia fiind evidențiate și supuse analizei juridice o serie de probleme legate de procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției.

În Hotărârea Curții Supreme de Justiție nr.6 din 24.12.2010 privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției se evidențiază noțiunea acordului de recunoaștere a vinovăției, subiecții care pot încheia acest acord, categoriile de infracțiuni în raport cu care poate fi încheiat acordul respectiv, condițiile ce necesită a fi întrunite pentru a face posibilă încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, momentul încheierii, forma acordului de recunoaștere a vinovăției, forma dezbaterilor judiciare în cazul aplicării acordului de recunoaștere a vinovăției, modul de redactare a sentinței și modul în care se calculează și se aplică pedeapsa în cazul acceptării acordului de recunoaștere a vinovăției.

Potrivit art.504 alin.(1) CPP RM, acordul de recunoaștere a vinovăției este o tranzacție încheiată între procuror și învinuit sau, după caz, inculpat, care și-a dat consimțământul de a-și recunoaște vina în schimbul unei pedepse reduse, se întocmește în scris, cu participarea obligatorie a apărătorului, învinuitului sau inculpatului, și numai în cazul infracțiunilor ușoare, mai puțin grave și grave.

Acordul trebuie aprobat de către procurorul ierarhic superior, care, la rândul său, este obligat să verifice respectarea legii la încheierea acestuia. În cazul inițierii de către procuror, inculpat sau apărător a acordului de recunoaștere a vinovăției în ședința de judecată, până la începerea cercetării judecătorești, instanța judecătorească

torească este obligată să facă o întrerupere și să le acorde un termen pentru încheierea acordului în formă scrisă, cu respectarea prevederilor art.505 alin.(2) și ale art.506 alin.(3) CPP RM. După încheierea acordului instanța de judecată este obligată să constate dacă acordul de recunoaștere a vinovăției a fost încheiat în condițiile legii, în mod benevol, cu participarea apărătorului și dacă există suficiente probe care confirmă condamnarea. În funcție de aceste circumstanțe, instanța poate să accepte sau nu acordul de recunoaștere a vinovăției.

Spre deosebire de dezbaterile judiciare în cadrul procedurii generale, în cadrul examinării acordului de recunoaștere a vinovăției acestea poartă un caracter specific instituției. Instanța procedează la dezbaterile judiciare privitor numai la măsura de pedeapsă. Părțile vor face analiza probelor dovedesc anumite circumstanțe atenuante sau agravante care pot avea vreo influență asupra eventualei pedepse. În cazul în care în dezbateri părțile invocă anumite aspecte, prevăzute în art.506 CPP RM, care nu au fost examinate, instanța poate dispune examinarea lor, iar ulterior procedează la dezbateri repetate.

Dacă în timpul dezbaterilor judiciare sau deliberării au apărut circumstanțe care impun recalificarea faptelor săvârșite de inculpat în baza unui articol care prevede o infracțiune mai ușoară, achitarea sau încetarea procesului penal (art.275 CPP RM), instanța de judecată va relua examinarea cauzei și, după audierea participanților, va anula încheierea protocolară privind acceptarea acordului și va dispune examinarea cauzei în procedură deplină [25, p.258].

Potrivit Hotărârii Plenului CSJ privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, sentința de condamnare în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției se adoptă în condițiile art.393, 394 și 399 CPP RM, cu derogările din art.509 CPP RM. Concomitent cu aceasta, instanța trebuie să soluționeze și chestiunile menționate în art.397 și 398 CPP RM [26, par.20-26].

În orice caz, instanța judecătorească este obligată să pună la baza sentinței de condamnare, pe lângă declarația de recunoaștere a vinovăției, și alte probe acceptate de inculpat. Urmează a fi descrise laconic probele învinuirii, care, în ansamblu, confirmă declarațiile inculpatului.

La examinarea cauzei, instanța de judecată se va pronunța asupra acțiunii civile (inclusiv asupra prejudiciului moral) numai în cazul în care inculpatul o recunoaște integral. Dacă inculpatul nu recunoaște acțiunea civilă sau o recunoaște parțial, instanța va proceda în modul prevăzut de art.225 alin.(3) CPP RM.

Unele aspecte problematice și soluții propuse

În doctrină s-a pus sub semnul întrebării corectitudinea opțiunii legiuitorului de a exclude partea vătămată de la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției.

Legislativul este pe poziția că prin însăși condamnare se repară prejudiciul cauzat părții vătămate. Totuși, se consideră că partea vătămată trebuie să dispună de un cerc mai larg de drepturi, inclusiv de dreptul de a ataca hotărârea pronunțată în baza art.509 alin.(6) CPP RM [7, p.151]. În opinia noastră, limitarea unor atribuții ale părții vătămate în această materie ar putea fi justificată pornind de la principiul negarantării de către art.6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului a dreptului la o răzbunare privată.

Pe de altă parte, suntem de părere că în materia acțiunii civile limitarea drepturilor părții civile nu este justificată. În primul rând, menționăm că și în alte proceduri speciale se pot depista unele elemente ce permit aplicarea acestora cu condiția reparării prejudiciului. De exemplu, suspendarea condiționată a urmăririi penale și liberarea de răspundere penală nu poate fi aplicată față de persoana care nu a reparat paguba cauzată în urma infracțiunii (art.510 alin.(2) pct.5) CPP RM [7, p.27-82].

Această condiție există și la aplicarea procedurii privind judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

Chiar dacă se referă la o altă instituție, dar cu multe similitudini cu acordul de recunoaștere a vinovăției, este relevantă, la subiectul discutat, Hotărârea Curtții Constituționale nr.9 din 09.03.2017 privind excepția de neconstituționalitate a art.364/1 CPP RM (sesizarea nr.156g/2016) [27].

În această hotărâre Curtea a menționat că examinarea cauzelor penale în procedură simplificată nu exclude asigurarea unor garanții părții vătămate, una dintre acestea fiind recuperarea prejudiciilor cauzate prin infracțiunea săvârșită. Judecarea cauzei în această procedură sumară nu îl scutește pe inculpat de răspunderea civilă. Așadar, odată cu sentința de condamnare, instanța de judecată, apreciind dacă sunt dovedite temeiurile și mărimea pagubei cerute de partea civilă, admite acțiunea civilă, în tot sau în parte, ori o respinge. Or, odată cu soluționarea cauzei penale, judecătorul este obligat să soluționeze acțiunea civilă, precum și să se pronunțe, la adoptarea sentinței, dacă trebuie reparată paguba materială atunci când nu a fost intentată acțiunea civilă. O altă garanție – a reparării prejudiciului creat prin fapta interzisă de legea penală – este prevăzută de art.388

alin.(1) din CPP RM, potrivit căruia, în caz de admitere a acțiunii civile, instanța de judecată poate dispune, înainte ca sentința să fi devenit definitivă, să fie luate măsuri pentru asigurarea acestei acțiuni dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior. De asemenea, partea vătămată/civilă poate declara apel atunci când nu este de acord cu sentința adoptată de prima instanță în urma judecării în procedură simplificată. În egală măsură, în cazul în care instanța de judecată lasă acțiunea civilă fără soluționare în procesul penal, aceasta nu împiedică partea civilă să inițieze acțiunea civilă în ordinea procedurii civile. Mai mult ca atât, în conformitate cu prevederile art.85 alin.(1) lit.a) CPC RM, acțiunea civilă, având ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului sau părții responsabile civilmente, exercitată în instanța civilă, este scutită de taxa de stat. Așadar, Curtea a reținut că prin stabilirea unor reguli speciale de procedură și prin aplicarea acestora în cazul recunoașterii săvârșirii faptelor indicate în rechizitoriu de către inculpatul care solicită ca judecata să se desfășoare în procedură simplificată nu se aduce atingere esenței dreptului părții vătămate de acces liber la justiție [28, p.979-980].

Prin urmare, partea civilă este un subiect cu anumite competențe în cadrul procedurii sumare prevăzute la art.364/1 CPP RM. Nu există niciun motiv pertinent care ar justifica excluderea acestui subiect din cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției. În acest sens optăm pentru repararea omisiunii legislative.

6. Rezultatele studiului empiric în materia aplicabilității acordului de recunoaștere a vinovăției

În cadrul prezentei cercetări a fost realizat un studiu empiric între actorii justiției (judecători, procurori, avocați) privind aplicabilitatea acordului de recunoaștere a vinovăției în sistemul național.

În urma analizei se constată că majoritatea celor intervievați consideră că inaplicabilitatea acestei proceduri se datorează noii alternative introduse prin Legea pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală nr.66 din 05.04.2012, intrate în vigoare la 27.10.2012. Codul a fost completat cu art.364¹, prin care se instituie o nouă modalitate a procedurilor simplificate de judecare a cauzelor penale – judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

Au mai fost invocate și argumente precum că există un exces de formalități necesare de a fi îndeplinite pentru a fi valabil acordul de recunoaștere a vinovăției și faptul că judecarea cauzelor în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, prevăzută de art.364¹ CPP RM, prevede o reducere mai mare a pedepsei (potrivit art.364¹ alin.(8) CPP RM, se reduc cu o treime limitele de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu închisoare, cu muncă neremunerată în folosul comunității și se reduc cu o pătrime limitele de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu amendă. Dacă pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață, se aplică pedeapsa închisorii de 30 de ani), care este mai favorabilă ca în condițiile acordului de recunoaștere a vinovăției (potrivit art.80 CP RM, pedeapsa pentru infracțiunea imputată se reduce cu o treime din pedeapsa maximă prevăzută pentru această infracțiune).

Un judecător interviuat a indicat *„motivele aplicării insuficiente a procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției din punctul de vedere al instanței și al greșierului: sunt prevăzute o serie de acțiuni care aglomerează/ împovărează procesul-verbal al ședinței de judecată și care impun pregătirea din timp a acestuia după aflarea dorinței apărării de examinare în procedura acordului. Din punctul de vedere al justițiabilului, se micșorează pedeapsa doar din maximul ei”*.

Se observă că la întrebarea *„În ce măsură declarația de recunoaștere a vinovăției a fost proba determinantă pentru acceptarea acordului de recunoaștere a vinovăției?”* intervievații au avut următoarele poziții: *„probele administrate la dosar, în ansamblu, urmează să demonstreze vina”*, *„în toate cazurile declarația de recunoaștere a vinovăției a servit drept proba principală pentru a accepta acordul recunoașterii și a stabili pedeapsa cât mai rapid”*, *„în nicio măsură”*, *„în puține cazuri”*.

În urma interviurii, s-a sesizat că majoritatea judecătorilor, procurorilor, avocaților (în jur de 95%) nu au avut în practică cazuri ca învinuitul/ inculpatul să fi recunoscut comiterea faptei, dar nu a acceptat calificarea, solicitând aplicarea acordului. S-au evidențiat comentariile: *„Dacă ar exista o astfel de situație, din punct de vedere formal, dezacordul inculpatului cu calificarea ar fi în măsură să reprezinte o piedică (a se vedea obligațiile instanței: art.506 alin.(6) lit.a) CPP RM). Totuși, dacă pornim de la ideea că, în viziunea principiului depliniei jurisdicției, instanța deține competența de a califica anumite fapte la o normă penală, teoretic dar și logic s-ar putea crede că o astfel de situație să existe (are dreptul la viață)”*; *„Instanța de judecată nu este ținută de calificarea atribuită de organul de urmărire penală, dacă inculpatul recunoaște – s-a purces la recalificare”*; *„Am avut în practică așa o situație: s-a procedat la examinarea cauzei în procedură generală”*.

La întrebarea „În ce măsură sunt utilizate și declarațiile părții vătămate sau ale martorului în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției?” opiniile persoanelor intervievate s-au dovedit a fi diferite: „Deși legea nu prevede audierea părții vătămate la etapa soluționării acordului, tot legea prevede că instanța trebuie să se pronunțe pe marginea acțiunii civile (art.509 alin.(3) pct.7) CPP RM). În pofida lipsei unei prevederi exprese, aș acorda victimei posibilitatea să se expună (după caz, să se constituie parte civilă) și să-și argumenteze probele, acțiunea civilă”; „De obicei, partea vătămată nu este audiată, dar depinde de circumstanțele cauzei. Dacă părțile s-au împăcat, nu au pretenții, insist pentru audierea părții vătămate pentru a diminua din pedeapsă” (din perspectiva unui avocat); „în măsură egală ca toate probele care confirmă vinovăția inculpatului, indiferent de poziția acestuia”; „doar în unele cazuri”; „în latura civilă”.

La întrebarea „Cât de des sunt utilizate și alte mijloace de probă în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției: a) raportul de expertiză sau de constatare; b) corpurile delictive, documente sau procese-verbale; c) înregistrările audio sau video, fotografiile; d) rezultatele măsurilor speciale de investigații?” se observă două poziții ale intervievaților: sau „în toate cazurile când sunt indicate ca probe” și „în toate cazurile în care se impune necesitatea”, sau „nu am întâlnit” și „rar”.

Se observă un răspuns unanim la întrebarea „Au fost cazuri când procurorul a respins cererea de aplicare a acordului de recunoaștere a vinovăției? Care a fost soluția dată de către judecătorul de instrucție în cazul când s-a contestat ordonanța procurorului?”, întrucât toți intervievații au indicat că nu au avut o așa situație.

Un compartiment interesant al interviului realizat l-a constituit întrebarea „Ce modificări legislative ar fi necesare, în opinia Dvs, pentru aplicarea eficientă a procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției?”. Aici la fel se observă o divizare a opiniilor, întrucât răspunsurile au fost diferite: „1) Modificări ce ar face atractiv acordul de recunoaștere pentru justițiabili din perspectiva dreptului de a beneficia de reducerea pedepsei atât din maximul, cât și din minimul acesteia; 2) Introducerea unor prevederi care ar concilia și interesul de acces la justiție al părții vătămate”, „articolul respectiv urmează a fi exclus cu aplicarea modificărilor corespunzătoare în prevederile art.364¹ CPP RM”, „modificarea procedurii și a beneficiilor inculpatului”, „ajustarea acesteia ca să devină mai simplă și accesibilă, inclusiv pentru toate categoriile de infracțiuni, și acordul să fie perfectat la faza de urmărire penală, instanța doar să accepte”, „să fie ajustată la situația de azi pentru a fi eficientă”, „nu mai este necesară procedura acordului, întrucât judecarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală este mai avantajoasă”, „reducerea pedepselor cu 1/2 din toate limitele și pentru toate categoriile de pedeapsă”, „limitarea dreptului discreționar al procurorului la încheierea acordului. Permite aplicării acordului pentru toate categoriile de infracțiuni. Stabilirea unui alt mecanism pentru aplicarea pedepsei și stabilirea limitelor de individualizare”.

Analiza hotărârilor judecătorești pe ultimii ani a demonstrat că numărul persoanelor judecate în procedură simplificată este în creștere față de persoanele judecate în procedură generală. Totodată, de la an la an se observă o creștere a numărului persoanelor care au acceptat judecarea cauzelor pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală (art.364¹ CPP RM) față de numărul persoanelor judecate în procedură specială în baza acordului de recunoaștere a vinovăției.

Reducerea masivă a numărului de persoane care au acceptat procedura acordului de recunoaștere a vinovăției se explică prin faptul că prin această procedură puteau fi judecate doar cazurile de infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave și că la stabilirea pedepsei se reducea doar limita maximă a pedepsei cu o treime pentru infracțiunea respectivă. Totodată, începând cu anul 2013 a fost modificată legislația penală privitor la infracțiunile de corupție prin sporirea considerabilă a sancțiunilor, astfel că multe infracțiuni de corupție au trecut în categoria celor deosebit de grave și excepțional de grave, infracțiuni față de care nu putea fi aplicată procedura acordului de recunoaștere a vinovăției.

Procedura de judecare a cauzei pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală (art.364¹ CPP RM) se aplică la toate categoriile de gravitate a infracțiunilor și reducerea pedepsei are loc atât la limita maximă cât și la limita minimă a sancțiunii prevăzute de lege pentru infracțiunea respectivă. Astfel, procedura judecării cauzelor pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală a creat o situație mult mai favorabilă persoanelor în privința cărora se judecă cauza, deși garanțiile procedurale sunt asigurate mai bine la procedura acordului de recunoaștere a vinovăției [24].

7. Concluzii

În urma analizei se poate concluziona că acordul de recunoaștere a vinovăției, fiind o formă de negociere, asigură o rapiditate a procesului penal și economie de resurse cu condiția respectării drepturilor acuzatului. Pe de altă parte, neglijarea părții vătămate și îndeosebi a părții civile nu este justificată.

În urma sondajului efectuat, s-a constatat că, de fapt, participanții la sondaj s-au împărțit în 2 grupuri: unii se pronunță pentru excluderea acordului de recunoaștere a vinovăției, iar alții – pentru modificarea acestuia la exigențele din prezent pentru a fi eficient.

În opinia noastră, este justificat și viabil curentul ce ține de modernizarea instituției pentru a o transforma în una eficientă, din considerentele de mai jos:

1. Economii procesuale în cadrul aplicării acordului sunt semnificativ mai înalte decât în cadrul oricărei alte proceduri.

2. Condițiile ce urmează a fi întrunite de participanții la proces pentru o eventuală acceptare din partea instanței a acordului de recunoaștere a vinovăției oferă mai multe garanții inculpatului și prevede mai multe rigori, care fiind respectate protejează instanța de riscul de a admite erori, fapt care la procedura prevăzută de art.364¹ CPP RM nu este atât de prominent și depinde doar de rigurozitatea completului în procesul de examinare a cazului.

3. Pentru a fi admisă examinarea cauzei în procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției, nu este necesar ca de partea apărării să fie recunoscute toate probele din dosar, precum e prevăzut în procedura specificată la art.364¹ CPP RM. Aceasta este o garanție pentru inculpat care poate fi utilizată într-un eventual litigiu cu caracter civil.

4. Partea vătămată, partea civilă urmează să dispună de anumite drepturi în cadrul aplicării acordului de recunoaștere a vinovăției. Astfel, considerăm necesară introducerea unei prevederi exprese în legislație care ar acorda victimei posibilitatea să se expună, iar, după caz, să se constituie în calitate de parte civilă, și să-și argumenteze probele, acțiunea civilă.

5. Considerăm că este necesară permiterea aplicării acordului de recunoaștere a vinovăției pentru toate categoriile de infracțiuni și stabilirea unui alt mecanism pentru aplicarea pedepsei și stabilirea limitelor de individualizare: reducerea atât din maximul, cât și din minimul din pedeapsa prevăzută pentru această infracțiune.

Referințe:

1. Convenția Națiunilor Unite împotriva Corupției (New York, 31 octombrie 2003 (Lege pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, nr.158-XVI din 06.07.2007).
2. Recomandarea Comitetului Miniștrilor (87) 18 din 17 septembrie 1987 privind simplificarea justiției penale, adoptată la cea de-a 410-a reuniune a delegaților miniștrilor.
3. Cauza *Scoppola contra Italiei* (nr.2). Hotărârea CtEDO din 17 septembrie 2009.
4. Cauza *Natsvlishvili și Togonidze contra Georgiei*. Hotărârea CtEDO din 29 aprilie 2014, [Accesat: 02.02.2021] www.echr.coe.int
5. Cauza *Adamčo contra Slovaciei*. Hotărârea CtEDO din 12 noiembrie 2019.
6. Cauza *Aleksandr Zaichenko contra Rusiei*. Hotărârea CtEDO din 18 februarie 2010.
7. ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției*. Chișinău: CEP USM, 2004, 192 p.
8. *Brady vs. U.S.*, 397 U.S. 742 (1970), [Accesat: 02.02.2021] <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/397/742/>
9. IUGAN, A.V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției*. București: Universul Juridic, 2015.
10. PASCU, M., MANEA, T. *Acordul de recunoaștere a vinovăției*. București: Universul Juridic, 2015.
11. BOGEA, M.C. Aspecte legislative, teoretice și de practică judiciară referitoare la acordul de recunoaștere a vinovăției. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*. Vol.5. Issue 2/2016 [Accesat: 02.02.2021] http://www.ugb.ro/Juridica/Issue10ROEN/7._Acordul_de_recunoastere_a_vinovatiei.Ciprian_Bogea.RO.pdf
12. ANTOCI, A. *Efectele și consecințele acordului de recunoaștere a vinovăției*. [Accesat: 02.02.2021] https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/141-144_11.pdf
13. DOLEA, Ig., ROMAN, D. *Ghid privind procedurile prietenoase copiilor la faza de urmărire penală*: Ghid pentru procurori. Chișinău: Bons Offices, 2011.
14. ЛЛОЙД, У. *Отказ в правосудии. Уголовный процесс в США*. Москва, 1985.
15. VĂDUVA, V. *Judecata în cazul recunoașterii învinuirii*: Teză de doctor. București, 2018 [Accesat: 02.02.2021] https://drept.unibuc.ro/dyn_doc/oferta-educationala/scoala-doctorala/rezumateza/REZUMAT%20TEZA%20VICTOR%20VADUVA.pdf
16. BOGEA, M.C. Aspecte legislative, teoretice și de practică judiciară referitoare la acordul de recunoaștere a vinovăției. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*. Vol.5. Issue 2/2016, ISSN 2285-0171, ISSN-L=2285-0171 [Accesat: 02.02.2021] http://www.ugb.ro/Juridica/Issue10ROEN/7._Acordul_de_recunoastere_a_vinovatiei.Ciprian_Bogea.RO.pdf
17. VOLONCIU, N. și col. *Noul Cod de procedură penală comentat*. Ediția a 2-a, revizuită și adăugită. București: Hamangiu, 2015.

18. Curtea Constituțională Federală, Comunicat de presă nr.17/2013 din 19 martie 2013, Sentința din 19 martie 2013, 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11 [Accesat: 24.02.2021] https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=a9bd5fee-847e-3a3f-e251-4b909eaec632&groupId=268877
19. PUȘCAȘU, V. Negocierea vinovăției în procesul penal modern. In: *Caiete de Drept Penal*, 2010, nr.1.
20. GHIGHECI, C. *Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală*. București: Universul Juridic, 2014.
21. ACKER, J.R., BRODY, D.C. *Criminal Procedure. A Contemporary Perspective*. Jones and Bartlett, Sudbury, 2004.
22. LAPOU, D. Acordul de recunoaștere a vinovăției. În: *Penalmente*, 2016, nr.2. Relevant [Accesat: 02.02.2021] <https://www.revista.penalmente.ro/wp-content/uploads/2016/12/@Daliana-Lupou-Acordul-de-recunoastere-a-vinovatiei.pdf>
23. DRILEA, M., ZERNOVEAN, AI. *Considerații teoretice și aspecte practice privind acordul de recunoaștere a vinovăției* [Accesat: 02.02.2021] <https://www.juridice.ro/440566/consideratii-teoretice-si-aspecte-practice-privind-acordul-de-recunoastere-a-vinovatiei.html>
24. BOTEZATU, R. *Studiu privind hotărârile judecătorești pe infracțiunile de corupție, adoptate în anii 2013–2017*, Chișinău, 2018. [Accesat: 02.02.2021] file:///C:/Users/User/Downloads/STUDIUL%20DOSARE%202013-2017%20%20final_25.01.pdf
25. DOLEA, Ig. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova (comentariu aplicativ)*. Chișinău: Cartea Juridică, 2016.
26. Hotărârea Curții Supreme de Justiție nr.6 din 24.12.2010 privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției.
27. Hotărârea Curții Constituționale nr.9 din 09.03.2017 privind excepția de neconstituționalitate a art. 364/1 din CPP RM (sesizarea nr.156g/2016);
28. DOLEA, Ig. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova (comentariu aplicativ)*. Ediția a 2-a. Chișinău: Cartea Juridică, 2020, p.1407.

Date despre autor:

Irina PAVEL-GUZUN, doctorandă, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: irinuta.pavel@yahoo.com

Prezentat la 03.03.2021